

De Pop ontpopt ...

Een keer per jaar kreeg mijn school bezoek van een poppenspeler.

De voorstelling vond plaats in het gymnastieklokaal, een naar hout en leer riekende, zeer ongeestelijke ruimte.

Alle voorbereidingen van die dag waren ondoorzichtig, mompelend, samenzweerderig, schemerig.

De poppenspeler die ik mij in het bijzonder herinner was een bleke man met glad zwart, ongunstig haar en een merkwaardig kinderlijke stem die, naar ik veel later zou ontdekken, alleen ontstaat bij een grote neusamandel.

Deze poppenspeler was geen door roeping geadelde, hij liep in en uit zijn kast, schikte en rommelde 'en publique', praatte met de onderwijzers en liet zelfs een tros poppen in zijn hand slungelen als een stel stoflappen.

Wat weer wel klopte, eigenlijk nauwelijks bedorven kon worden, was het trapsgewijs doven van het licht; eerst werden de gordijnen dichtgeschoven en toen dat duister door iedereen voldoende begrepen was ging het licht aan in de poppenkast.

Ervaringen ontstaan door de stootkracht van het plotselinge, punctuele, het scherpe moment, nauw verwant aan het begrip oorsprong, daar het nieuwe handelingen en een ander begrijpen mogelijk maakt.

Ver voor mij uit, in het woelende duister ontstond een werkelijk bovenaardse holte, een licht in een licht, welhaast onbegrensd.

Uit mijzelf weg staarde ik in een ruimte die ik herkende als de meest innerlijke en geheime. Ingehouden rood en goud, gedempt glanzend, en zo vol van mogelijkheden en verwachtingen die daarmee overeenstemden, dat niets ervan kon worden ingelost dan door dat licht zelf.

Ondanks deze vervoeringen
waren het toch goed geordende
tijden. De problemen
ontstonden speels en rebels
uit de alledag maar daalden
daar later gehoorzaam weer
in terug; de eigenmachtige
Katrijn die met deegrol
en mattenklopper achter
Jan Klaassen aanzat werd
met behulp van de
veldwachter – de wet – weer
in het gareel gebracht, een
worst werd gestolen, de
dief echter gepakt, een zoon
verliet koppig het huis van
zijn ouders maar keerde
deemoedig en gehavend
weer.

Ook de sprookjes sierden
de wereld wel op maar lieten
verder eigenlijk alles zoals
het was.

Dit regiem van ver buiten
de kast weerspiegelde zich
ook in de regels van het spel;
een zichtbare echte hardos
of spelende hand, laat staan
een geheel zichtbare
poppenspeler waren
onvergeeflijke stoornissen,
ontheiligingen, nog geen
symptomen.

In deze starre voorschriften lag echter het avontuur, de geheime vreugde; ondanks het voorspelbare verloop van iedere revolte sloeg menig kind in het donker geschrokken de hand voor de mond in een heimelijk genot om de figuur van de veldwachter – in wie alle autoriteiten van de koning tot de meester op het hoofd werden gebeukt – intens genietend van de jammerklachten.

Dat is allemaal anders geworden, de regels in en achter de kast zijn omgedraaid, bijgebogen of opgeheven. Dat zijn gunstige ontwikkelingen, inzichten, er heerst een heel ander licht in de kast, andere verhalen zijn ontstaan. Zo kan de pop plotseling tot speler worden, de speler veranderen in zijn kast, de kast in een pop en deze laatste in het publiek.

Alle macht is over allen verdeeld, welhaast opgelost en in een grote zwaarteloze, bijna wrijvingsloze vrijheid buitelt men als het ware door de absolute ruimte van het spel zelf.

Enige tijd geleden zag ik een film over een internationaal congres van poppenspelers. Het beste van het beste verzamelde zich daar en aan de inventiviteit kwam geen einde.

Veel is hier natuurlijk verworven en gewonnen al loert hier toch een gevaar, namelijk dat waar alles kan en mogelijk is niets meer gebeurt.

De ware vrijheid luistert nu eenmaal naar de wetten, die van het spel maar ook die van de veldwachter en vermoedelijk is de grootste vindingrijkheid juist daar aanwezig waar men zich in vrijheid stimulerende beperkingen weet op te leggen. De vader van de inval is de dwang.

Hopelijk zal ik bij al het nieuwe, het geheimzinnige opengaan van het doek niet hoeven te missen, of het wonder van het plotseling onthulde decor, of het opgewekt hummen en zingen van een pop die al dichtbij aan komt lopen, maar nog net niet is te zien, of zeer intrigerende geluiden uit de diepte van de kast, de brom en de stomp van reuzen, het geritsel van griezels.

Moge de muze ons in dit
opzicht genadig zijn, onze
onschuld niet geheel
wegnemen en poppenspelers
schenken met een begrip
daarvoor.

Willem Brakman

Verantwoording

'De Pop ontpopt ...'

Tekst en voordracht door
Willem Brakman (1922-2008)
ter gelegenheid van een
bijzondere expositie en
de gelijknamige uitgave
en presentatie van

'Het gezicht van Jan Klaassen.

Hij lacht zich een bult'.

(Vorchten, juli 1985).

'De Pop ontpopt ...' is ook beschikbaar in braille.

(Vorchten, herfst 2017).

Poppenspe(e)lmuseum

Otto van der Mieden

Kerkweg 38

8193 KL Vorchten NL

Tel.: +31(0)578 - 56 02 39

Info: +31(0)578 - 63 13 29

info@poppenspelmuseum.nl

<http://www.poppenspel>

[museumbibliotheek.nl/](http://www.poppenspel)

[Blinden.html](http://www.poppenspel)